

**KEBİKEÇ DERGİSİ'NDE EDITÖRLÜK
VE BİLİMSEL SÜRELİ YAYINCILIĞIMIZ**

Kudret Emiroğlu

Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi, 1994 yılının sonbaharında kuruldu. İlk sayısı 1996 baharında çıktı. Dergimiz altı aylıktır ve her sayısında bir dosya konusu içerir. Şimdiye kadar 1999 yılı 7 ve 8. Sayıları birlikte basmak dışında periyodumuzda aksama olmadı. 2002 yılında 14. Sayı, 2006 yılı 22. Sayı dışında dosyasız sayımız olmadı. "Anadolu'nun Nebatat ve Hayvanatı", 2004, 17-18. sayılar, "Tarım Tarihi", 2007, 23-24. sayılar, "Sinema ve Tarih", 2009, 27-28. Sayılar olmak üzere ikişer sayı yayınlanan dosyalarımız oldu. İzmir (1996, Sayı 4), Ankara (2000, Sayı 9), Eskişehir (2003, Sayı 15), Çukurova (2006, Sayı 21) dosyalarımızla ülkemizden şehir ve bölgeleri, Hollanda (2008, Sayı 25) sayımızla dünyadan şimdilik bir ülkeyi dosya konusu yaptık. Sayılarımızda sayfa sınırlaması yok. Daha çok dosyaların içeriği sayfa sayısını belirliyor. 200 sayfa ile başlayan dergimiz dosyasına göre 470 sayfaya da çıktı. Onuncu yılımızda bir anma broşürü çıkardık. Burada Ahmet Yüksel, derginin ilk on yılını hikaye ederken, on yılda 400 küsur makale ile 5.907 sayfaya ulaştığımızı yazıyor.

Rakamlar açısından oldukça istikrarlı ve verimli görünen *Kebikeç* dergisinin bence önemli üç özelliği var. Birincisi yazı kurulunun niteliğidir. Yazı kurulunun niteliğini açıklamak için, Ahmet Yüksel'in de sözünü ettiğim yazısında esprili biçimde dile getirdiği üzere, "Kebikeç" adının, sanki dergi çıkarmamız kadermiş gibi, Ahmet ve benim tarafından, daha ortada dergi düşüncesi bile yokken, hiçbir görüşme yapılmamışken, birbirimizden habersiz, başka dergi adı olamaz niyetiyle konulmuş olmasıdır. İkimizin ad konusunda yaşadığı bu buluşma, derginin yayın kurulunun bütün üyeleri için geçerli bir buluşmadır. Sonbaharda ilk toplantımızı yapıp, dergi çıkarmaya karar verip, diğer özelliklerini adım adım belirlerken, bulduğumuz ilkeler, hemen her konuda ne kadar farklılıklarımız olsa da, işin adını koymada buluşmamız gibi, aramızda tartışma yaratmaz biçimde, bilimselliğin, bir yazının yayınlanıp yayınlanmaması kararını oluşturan ilkelerin netliği, üstünde en az konuşup, tam anlaştığımız ilkeler oldu. Bu açıdan, bilimle uğraşmaya çalışan biri olarak ve yayın yönetmeni olarak kendimi çok şanslı buluyorum. Yazı editörlüğünün nasıl işlediğine aşağıda dönmek üzere, ana konumuzun iyice ve kolayca anlaşılması için, derginin üç özelliği üstünden devam edeyim.

Yayın kurulumuz baskın biçimde kurucularla devam etmektedir. Şimdiye kadar yalnızca birer sayıda yazı kurulunda görünen iki arkadaş aramızdan ayrılmıştır. Bu konuda, kararların hep oybirliğiyle alınabildiği karşılıklı itibarla, yayın kurulumuz görevini sürdürüyor. Fakat yayın kurulumuz genişlemiştir. Genişlemenin işleyişi, genel olarak derginin nasıl işlediğinin de anahtarıdır.

Bizim yayın kurulu toplantılarımız açıktır. Yani, toplantımız olduğu zaman, o anda o mekanda kim varsa toplantımıza tam üye gibi katılabilir, söz alıp görüş bildirebilir. Toplantı yapısı böyle işlediğinden, toplantıya yayın kurulundan arkadaşlar başka arkadaşlarını da getirebilirler ve getirirler. Gene aşağıda anlatılacağı üzere, dosya konusu gereği, yayın kurulu dışından bir

dosya editörü seçilmişse, o arkadaş da, çoğunlukla dosya konusuyla ilgili ama bazen de bunun dışında arkadaş veya arkadaşlarıyla da, onlar da tam katılımcı olmak üzere toplantılara katılır. İşte bu toplantılar sürecinde, dergiye ilgisinin ve katkısının süreklilik kazandığını gördüğümüz arkadaşlar, zaman içinde yayın kuruluna dahil edilmişler, yayın kurulumuz da genişlemiştir.

Editörlük açısından işleyişini anlatacağım yayın kurulumuzun demokratik ve dinamik yapısı, dergimizin ikinci özelliğinden de beslenmektedir. Dergimiz bütünüyle amatör bir ekip işidir. Derginin her türlü maliyetini sahibi Ahmet Yüksel ve Mehtap Yüksel karşılamıştır, karşılamaktadır. Dergide dizgi, kağıt, matbaa ve posta masrafları dışında bir ödeme kalemi yoktur. Dönem dönem ve nadiren, bizler zaman olarak sıkıştığımızda, çeviri, deşifre işleri için yayın kurulu dışındaki arkadaşlara ısmarlama iş verildiğinde ödeme yapıldığı olmuştur. Bu amatörlük, derginin İstanbul, İzmir, Eskişehir temsilcilerinin, kendilerinin dergiyi sevmeleri sonucu, gönüllü olarak yani amatör temsilci olmaları ve bu şehirlerde dergi işlerini gönüllü takip etmeleriyle de işlerliğini sürdürmüştür.

Derginin ne kadar satış yaptığı, kâr-zarar cetveli anlamında yayın kurulunun konusu olmamıştır. Derginin okuyucuya ulaşması anlamındaki satış durumuna ise, yazının sonunda değineceğim. Mali işlerin bütünüyle Yüksel ailesine terk edilmiş olması, maliyetin en önemli unsuru olan sayfa sayısı dahil, hiçbir konuda, diğer yayın kurulu üyelerinden ayırt edilmeyen biçimde, kurul toplantılarında maliyetlerden söz etmemeleriyle, hiçbir mali sınırlama getirmemeleriyle ve hiç kimsenin, dergi için yaptıklarını mali boyutta düşünmemesiyle, işleyiş bütünüyle amatördür.

Amatörlüğün derginin dizgi ve baskı kalitesinin ve tashih işlemlerinin zaman zaman istenen kalitede olamaması gibi sonuçlar da vermesine yol açmaktadır. Ama içeriğe ilişkin profesyonellik, işinin ehli olma gayreti, bu türlü sıkıntıların önüne geçmektedir.

Derginin üçüncü özelliği, alt başlığı olan insan bilimleri için kaynak araştırmalarını ön planda tutma gayretidir. Çeviri koktuğu için başlangıçta bizleri de rahatsız eden bu alt başlık, içerik açısından, ufkumuzu çok geniş tutmamızı da sağlamaktadır. Dosya konularımızın çeşitliliğine ve güncelden etkilenmekle birlikte günceli birinci planda tutmayan yaklaşımımıza karşılık, gene de dergi makalelerinin belirli konularda yoğunlaşması söz konusudur ve ülkemizdeki genel akademik ilgi alanlarından süzülüp gelen birikim dergimize de yansımaktadır. Dergimize en çok tarih konulu makale gelmektedir. Örneğin, zaman zaman toplantılarımızda dillendirsek de, edebiyat tarihine ilişkin yazılar gelmekte, fakat karşılaştırmalı edebiyat, edebiyat sosyolojisi veya antropolojik tarih, hukuk sosyolojisi, felsefe alanlarında yazı gelmemektedir.

Seçtiğimiz dosya konularıyla, zaman zaman genel makale üretim konularının dışına çıkabildiğimizi düşünüyorum. Bunlardan örneğin “Meçhul Şahıslar Ansiklopedisi” ve “Dünyanın Merkezi Mahallemiz” dosyaları sayılabilir. “Tarım Tarihi”, “Anadolu’nun Nebatat ve Hayvanatı” ve “Sinema ve Tarih” dosyalarımız da, akademik dünyanın, bu konuların akademik yayın dünyasında yeterinde görmediği rağbetten dolayı, itibar ettiği sayılarımız olmuştur. Seçtiğimiz konularla, dosyamıza girecek makalelerde deneme tarzına karşı özellikle titiz bir süzgeç koymakla birlikte, sanırım akademi dünyasıyla akademi dışı dünyanın bilimsel üretimini yan yana getirme şansını böylelikle yakalayabilme şansımızı artırmaktayız.

*Kebikeç'*in bence üç özelliğini açıklamaya çalıştıktan sonra, editörlük işleyişinin nasıl olduğuna daha yakından bakabiliriz. Anlaşılacağı üzere, her şey bir dosya konusunun belirlenmesiyle başlamaktadır. Dosya konuları yayın kurulunda önerildikten sonra, en özgün, kapsayıcı, mevcut birikimi en azından hissettirici biçimde işlenmeye en elverişli görünen konu dosya konusu olarak seçilir. Bu seçimde yayın kurulu üyeleri, kendilerinin veya o konuda çalışmakta olan bildiklerinin, dosya konusunun belirli yönlerini yazabileceğini bildirirler. Dosyada işlenmesi düşünülen konuda ve yazılacak başlıklar ve yazabilecek adlarda anlaşmaya varıldıktan sonra, bu konu ile ilgili çalışma yapan, dolayısıyla konuya vakıf ve o konuda çalışanları bizlerden daha iyi bilecek veya tanıyacak bir ad öne çıkarsa, o dosyanın editörlüğü o kişiye teklif edilir ve dosya yayınlanana kadar editör çalışmalarına katılır.

Yazılar dergiye ulaşmaya başladığında, ilk eleme, yazı her kime verildiyse onun tarafından yapılmaktadır. Böylece yazılar, eğer “yayınlanamaz” nitelemesini daha bu elemelerde almışsa, bu niteleme ile, yoksa her hangi bir niteleme yapılmadan yayın yönetmeninin havuzunda toplanır. Böylece, ilk elemelerden geçen veya geçmeyen yazılar yayın yönetmeninin elemesinden geçer. Yazılar bu aşamada ikiye ayrılır. Yetersizliği nedeniyle hiçbir yayın kurulu üyesini ayrıca yormaya gerek olmayan yazılar elendikten sonra, kalan “iyi” yazılar konularına göre yayın kurulu üyeleri ve dosya editörü haberdar edilerek ve özel dikkat çekilmesi gerekiyorsa, yazının şu veya bu yönünün düzeltilmesi notu ile, yazının konusuyla ilgili olarak belirlenmiş hakeme ulaştırılır. Yayın yönetmeni ile hakemin birlikte çalışmalarını en fazla gerektiren ve gerektiğinde bir başka yayın kurulu üyesinin de hakemliğine başvurmaya yol açan durum, yazıda yapılmasının elzem olduğu düşünülen değişikliğin, yazarca yapılıp yapılamayacağına anlaşılmasına çalışılmasıdır. Yani yazı bazı iyi ve değerli yönleri nedeniyle düzeltilir mi, yoksa bu iyi yönlerine rağmen “kurtarılması” mümkün görünmemekte midir? Olumsuz karar çıktığında, yayın yönetmeni bu kararı yazara iletir. Yazar değerlendirme nedenini sorduğunda, gerekçeli cevap verilir. Genellikle neden sorulmaz veya bir neden yazışması ile konu kapanmaktadır. Düzeltme istenmesine karar verildiğinde, dosya editörü ayrıca seçilmişse bu tür yazışmaları o yapar, yayın yönetmeni dışında özel dosya editörü yoksa veya dosya dışı bir yazı söz konusu ise yazarla yazışma, yazar yayın kurulu üyelerinden birinin zaten ilişkisi olan bir kimse değilse, yayın yönetmeni tarafından yapılmaktadır. Kısaca, ilk elemelerden sonra, sorunsuz yazılar bir hakemden, sorunlu yazılar, hakemden ve hakem isterse aynı zamanda yayın yönetmeninden ve gene de gerekli görülürse konuyla ilgili bir diğer yayın kurulu üyesinden geçmektedir. Yayın kurulunun tamamına sunulması zorunlu görünen yazı şimdiye kadar olmamıştır.

Editörlükten bu biçimde geçen yazılar için, editör ve hakemlerin ayrı ayrı veya birlikte belirledikleri düzeltmeler varsa yazarca yapıldığında, yazıların aynı editörler/hakemler tarafından redaksiyonu da yapılmış olmaktadır. Böylece yazılar dizgiye gider ve yayın yönetmeni tarafından, bir kez de, dergi formatı açısından da değerlendirilerek tekrar redaksiyonu yapılır. İngilizce özet ve anahtar sözcükler Oktay Özel ve Claire Özel tarafından denetlenmektedir. Nadir de olsa gözden kaçmış içeriğe, alıntı ve kaynaklara ilişkin bir sorun olursa, yazının editörüne, gerekiyorsa onun tarafından yazarına ulaşılır. Dizgi formatının gerektirdiği görsel malzeme ihtiyacı ortaya çıkarsa, bu ihtiyacın içerikle olan ilişkisinin derecesine göre, yayın yönetmeni, sahaf olarak Ahmet Yüksel'in arşivinden de yararlanarak sorunu giderir veya editör ve yazara başvurur. Bütün yazılar bu süreçten geçtikten sonra derginin maketi yapılır. Biçimsel gereklilikler, gene görsel malzeme ve yazılar daima sağ

sayfadan başladığı için, boş kaldığında sol sayfalar tamamlanır. Boş kalan sol sayfalarda usul, boş sayfa dosya içindeyse, dosyayla ilgili görsel malzeme bulmaktır. Bunlar fotoğraf, afiş, kitap kapağı, karikatür veya ilgili metinlerden kısa alıntılar olabilir. Boş sayfa dosya dışında ise, kitap ilanları konulmaktadır. Genellikle üç kişi, yayın yönetmeni, dosya editörü ve bir yayın kurulu üyesi tarafından maket ve maket üstünden alınan ozalit gözden geçirilir. Artık baskı süreci başlayabilir.

Kısacası, *Kebikeç* dergisinin editörlük işleyişinde kaç kişinin görev alarak hakemlik yapacağı, dosya konusuyla belirlenmekte, dosya dışı yazılar için genellikle yayın kurulu üyelerinden birinin hakem olarak seçilmesi yeterli olmakta, zaman zaman dosya dışı yazılarda da ayrıca dışarıdan hakeme başvurulmaktadır.

Yazıların değerlendirilmesi, standart hakem raporunda da yer alan başlıklarla, en fazla özgünlük, öne sürdüğü ya da geliştirdiği bir tez, bir görüş olup olmamak, ulaştığı sonuç makalenin bütünüyle uyumlu olup olmamak noktalarında sorun yaratmaktadır. Üslup, başlık, bilgi hatası, materyal kullanımı ve atıf düzeni gibi konularda, derecesine göre müdahale edebilmek elbette daha kolay olabilmektedir.

Yazarlarımızın, genellikle kendilerine bildirilen düzeltme veya olumsuz – basılamaz görüşlerine itibar ettikleri görülmektedir. Bu anlamda gönül kırıcı bir ortam hiçbir zaman yaşanmamıştır. Yalnız bir kez, bir yazarımız, yazınının çok uzun olması, kitapçık olarak bastırılması önerisine itiraz etmişti. O zaman da sonuçta, dergimizin özel bir dergi olduğunu, bir yazıyı basıp basmamak kararının, yazı isterse güzel, önemli, değerli olsun, bize ait olduğunu söylemek zorunda kalmıştım.

'İsmlama' tabir edilen yazılar açısından, genel tutumun, zamanında yetişememek olduğunu söylemek durumundayım. Dosyalarımız açısından önemli sonuçlar, eksiklikler doğuran bu durumda, yazarlarımızın genel tavrı, ancak arandıklarında yazıyı yazamadıklarını, vakit bulamadıklarını itiraf etmek şeklinde olmaktadır. Yani hemen hiç bir yazarımız, bugüne kadar, kendiliğinden arayıp, ben şu konuda bir yazı sözü vermiştim ama, bu işi yerine getiremeyeceğimi anlıyorum, dememiştir. Bu arada profesörlerimizin, doçentlerimize göre, yazı teslim konusunda daha tehlikeli olduklarını da saptamak zorundayım. Hocalarımız, bir yazı sözü verdikten sonra, genelleme ile, ya yazmazlar, ya eski bir yazılarını gönderirler. Ayrıca hocalarımız, yazılarının değerlendirilmesine karşı da çok daha kırılgan ve alıngandırlar. Bu nedenle biz *Kebikeç*'e ancak kişisel ilişki içinde olabildiğimiz hocalarımızdan yazı istemekteyiz.

Zaman içinde oranı oldukça artan bir yazı kaynağı da, puan alma kaygısından kaynaklanmaktadır. Bu yazıların oran olarak önemli bir kısmının, başarısız kaldığını da gene itiraf etmek zorundayım. Yapılan tezlerden özetlenen veya yan ürün olarak çıkartılan yazılar da gene fazla başarı oranı yakalayamamaktadır. Bu konuda, belki bu toplantıların üstünde durması gereken bir konu olarak, ülkemizde e-dergi yayıncılığının da, yazarlığı da ve okuyuculuğu da zorlayan bir kullanım biçimi gösterdiğine tanık oluyoruz. Yani e-dergilerin, sayfa sınırlaması olmadan, sonsuz denebilecek bir yazılar derlemesi biçimini alması, iki anlamda da verimsizliği getirmektedir.

Kebikeç'in okuyucuları ve "alınlanması" konusunda da, konumumu zorlamadan birkaç söz söylemem gerekir herhalde. *Kebikeç*, kurum dergisi olmamakla birlikte, anlattığım üzere piyasa sorunu olmayan bir dergidir. Kültür Bakanlığı tarafından satın alınmakta olmasının önemi elbette ortadadır. On beş yıla ulaşan yaşamında, bilimsellik anlayışı her halde genel kriterlere uymuştur ki, hiçbir siyasi gelişimden, değişimden, bu açıdan etkilenmemiştir. Ancak gönüllü temsilciliklerine karşılık, Ankara'daki kitapçı çevremizin genişliğine karşılık, ne dağıtım şirketleriyle, ne kitapçılara konsiye bırakma konusunda başarılı olmadığımızı söylemeliyim. Gerçi bugünlerde Tekirdağ'dan da bir gönüllünün *Kebikeç* temsilciliğine talip olması bir başka çizgide dergimize olan ilginin sürdüğünü kanıtlıyor ama. Başlangıçta dağıtım şirketleri eliyle dergimizi dağıtırken, altı ayda bir çıkıyor olmanın ve bilimsel olmanın onlar açısından dezavantaj olduğunu kısa sürede anladık. Gene başlangıçta kurmuş olduğumuz abone sistemi de, süremizi hiçbir zaman aksatmamış olmamıza ve Türkiye'nin değişik yerlerinden, rastlanmadık mesleklerden abonelerimizin oluşmasına karşılık, yürütülemedi; bunda bizim amatörlüğümüz kadar gene altı aylık periyodumuz ve bilimsel niteliğimiz engelleyici bir özellik olarak karşımıza çıktı. Ankara ve İstanbul'da, sonra İzmir ve Eskişehir'de yürüttüğümüz konsiye sisteminin de çok verimli olamadığı ortaya çıkıyor. Sonuçta dergimiz, Ankara'da Sanat Kitabevi eliyle satılıyor ve ancak *Kebikeç*'le doğrudan gönül ilişkisi olan bir iki kitapçıya veriliyor. Diğer şehirlerde de sabit okuyucuları oluşmuş durumda. Sanat Kitabevi'nin internet üstünden satış yapmakta oluşu, özellikle İstanbul kitapçılarının da satışta interneti artan biçimde yoğun kullanmaları, dergi satışının, kitapçılara ve okuyuculara en fazla internet üstünden ulaştırılması sonucunu veriyor.

Türkiye'de 30 kadar üniversite *Kebikeç*'e abone. Yurt dışında da, Fransa ve Almanya milli kütüphaneleri yanında 15 kadar üniversite abone durumda. Ayrıca *Kebikeç* Epsco ile kurumsal abonelik ve atıflı indeks sistemine girmiş durumda. Pecya eliyle de Türkiye içinde kurumsal abonelik işlemlerini sürdürüyor.

Kebikeç, kayıt altında, numaralandırılarak, 1000 adet baskıyla yayın hayatına başladı. Şimdi 400 adet basıyoruz. Yakında e-dergi olarak yayınlanmaya başlanacak. Belki tirajımız biraz daha düşecek. *Kebikeç*'in her sayısının sonradan da satışının olması, konularına göre arandığını, özellikle tez yazarlara kaynak olarak gösterildiğini doğruluyor. *Kebikeç*'le belli bir sayıda tanışanların, dergi takımını tamamlamak üzere eski sayıları da talep ettiğine şahit oluyoruz. Bazı sayılarımız da tükenmiş ve tükenmeye yaklaşmış durumda. Geri besleme konusunda yetersiz bir ortamda bulunduğumuzu söylemeliyim. Bütün arkadaşların kişisel ilişkileriyle tanık oldukları durum ise, satın almayanların ve hatta okumayanların da, zaten bugünün bilgiye ve bilime genel olarak yaklaşım tarzında gözlemlendiği üzere, *Kebikeç*'ten haberdar oldukları, onu izledikleridir. Yani bugün sohbetlerin kitaplara ilişkin ana cümlesi, "ben o kitabı okudum" değil, "o kitap bende var" biçiminde olduğuna göre, *Kebikeç* de, bu enformasyon çağında, ulaşılabilir yeredir.